

annak tulajdonítható, hogy a 9. életév után a gyermekek értelmi fejlődésében a konkrét műveltség lezárul (Piaget kognitív fejlődésméleletében), és megindul a konvergens gondolkodás. Gondoljunk a dolgozatban már említett ugyancsak pszichológiai megállapításra, amely szerint: „Tizenhat éves kor előtt az ember semmilyen filozófiát, ideológiát sem képes teljesen megérteni...”

Az alsó osztályokban nemcsak az ismeretszerzés szempontjából alapvető készségeket, jártasságokat alakítunk ki, hanem alakítjuk az ünnepre készülést, maga az ünnepelés helyes vagy helytelen szokásrendszerét is. Negyedik osztályban először és igazán lesz az ünnep mindenkié, hiszen a *tananyag* (az olvasókönyv) *garantálja az aktív gyermeki részvételt az ünnepélyen*, mert a gyermek követni tudja az eseményeket, mert „személyes érdeke” fűződik ahhoz, hogy a megismert értékeket ünnepélyes keretek között megossza a közösséggel, amellyel együtt *készült* a nagy napra úgy, mint „A kis herceg” rókája: — „Ha például négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előrébb halad az idő, annál boldogabb leszek. Négykor már tele leszek izgalommal: fölfedezem, milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármikor jössz, sose fogom tudni, hány órára öltöztessenem díszbe a szívemet.

Szükség van bizonyos szertartásokra is.”

TÓTH SZERGEJ

Szeged

Mi a foglalkozása? — oroszul

1. Miért nem tudják megmondani tanulóink oroszul szüleik foglalkozását?

Vajon melyik nyelvtanár nem találkozott már azzal a problémával, hogy jó néhány *foglalkozás és beosztás megnevezését* (a továbbiakban FBM), orosz ekvivalensét nem tudta megmondani tanítványainak, sőt azokat a szótárakban sem találta meg. Pedig a tanárnak az FBM-ek ismeretére — ha nem kell is mindegyiket tudnia — már csak azért is szüksége lenne, mert a tankönyvekben igen kis számban szerepel ilyen lexikai korpusz, ugyanakkor a legegységesebb információk közé tartozik, hogy a tanuló képes legyen megmondani, mivel foglalkoznak a szülei, testvérei stb.

Azt sem kell bizonyítanunk, hogy emocionális okokból a tanulók sokkal szívesebben és gyorsabban megtanulják ezeket a szavakat.

Az általános iskolai tankönyvek is tartalmaznak olyan gyakorlatokat, melyek az FBM-ek ismerete híján a tanulókat és tanárokat egyaránt szinte megoldhatatlan feladat elé állítják.

Az 1978-as tanterv (1) alapján készült 7. osztályos orosz nyelvkönyvben (2) a szerző egy egész leckét szentel a *Foglalkozások* című témának. A kapcsolódó feladatokban a tanulóknak dialógust kell szerkeszteniük szüleik foglalkozásáról.

A 8. osztályos tankönyv (3) az ilyen jellegű feladatokon kívül ((*Задавайте друг другу вопросы о том, где работают ваши родители и кто они по профессии.*) (3; 44 p) kiegészítő anyagként még fogalmazási témát is megad. Ugyanott ilyen kérdések is szerepelnek, mint például: *Кем ты хочешь быть? Почему тебе нравится эта профессия? Какие профессии нравятся тебе и почему?* stb.

Az FBM-téma fontosságára példa az is, hogy a középiskola első orosz nyelvi óráinak éppen az a kezdő momentuma, hogy a tanulók bemutatkoznak, magukról és családjukról beszélnek. Természetes, hogy eközben szüleikről és azok foglalkozásáról is szólnak. Ennek az elsajátíttatása is az általános iskola feladata.

Tapasztalatunk szerint a tanulóknak az jelenti a legfőbb nehézséget, hogy nem tudják megmondani szüleik foglalkozását, beosztását, hacsak a szükséges szó az általános iskolai tananyagban elő nem fordult; ezeknek a szavaknak a száma viszont roppant kevés.

Tehát ha feltesszük azt a kérdést, hogy az általános iskolai orosz nyelvkönyvek biztosítják-e a fentebb felsorolt feladatok sikeres megoldásához szükséges lexicát, nemmel kell válaszolnunk. Igaz, ezeknek a könyveknek nem lehet sem célja, sem feladata a több ezer FBM ismertetése.

Az öt általános iskolai orosz nyelvkönyvben (4—8. oszt.) összesen 35 FBM fordul elő, ezek közül azonban több inkább országismereti, mintsem gyakorlati céllal került be a tankönyvekbe (pl. А. С. Пушкин — поэт; Л. Н. Толстой — писатель; П. И. Чайковский — композитор), a beosztást jelölő nevek viszont csaknem teljesen hiányoznak (pl. a kevesek egyike a председатель).

Tehát megállapítható, hogy a tankönyvekben szereplő kisszámú FBM-nek — tekintettel a foglalkozások és beosztások sokféleségére — az egyes tanulókra vonatkozó kommunikatív értéke nem túl nagy.

A fentieknek kívül még a következők is indokolták egy könnyen kezelhető FBM szógyűjtemény összeállítását.

a) A tartalomban és terjedelemben legnagyobb és egyben a nyelvtanárok számára is leginkább hozzáférhető HADROVICS—GÁLDI (4), valamint KATONA (5) által szerkesztett szótárak a Magyarországon ténylegesen meglévő foglalkozások és beosztások közül igen sokat nem tartalmaznak.

Ennek az az egyik oka, hogy egyrészt a technikai-műszaki haladás következtében, másrészt a szolgáltatások fejlődésével sok új szakma, foglalkozás és beosztás jött létre. Például: *kiskomputer kezelő* — оператор микровзм; *gépi fejő* — оператор машинного доения; *traktor- és kombájnvezető* (összefoglaló neve) — механизатор; *ABC-áruházban dolgozó pénztáros* — контролёр-кассир магазинов самообслуживания; *számjegyzérlésű esztergagép-kezelő* — оператор станков с числовым программным управлением.

b) Sok FBM megtalálható a különféle szakmai szótárakban (Vö. 6., 7., 8.) vagy egyes intézmények, vállalatok megbízásából, illetve önerőből összeállított szótárakban. Vö. (9)

Ezek a belső használatra és többnyire kis példányszámban megjelent szótárak még a könyvtárak többségében is alig hozzáférhetőek, és — természetesen — az oktatási feladatokat és célokat sem mindenben elégítik ki.

2. A szógyűjteményben szereplő FBM-ek kiválasztásának szempontjai

2.1. Fontos szempont volt, hogy a tanulók szüleinek foglalkozása, illetve beosztása milyen gyakorisággal fordul elő. Ennek megállapítását az nehezítette meg, hogy egyrészt ilyen jellegű hivatalos statisztika nincs, másrészt pedig a tanulóktól szerzett információk — szubjektív okokból — általában hiányosak és pontatlanok voltak. Ugyanis több elsős gimnazista még magyarul sincs tisztában szüleinek szakmájával és beosztásával.

2.2. Olyan szavakat is felvettünk a szógyűjteménybe, amelyek előfordulása ugyan gyakori, és a tanulók többsége a szót is tudja, de a szakma pontos ismerete és megnevezése oroszul már problémát jelent a számukra. Például:

a) *mérnök* — инженер (a továbbiakban m., i.), dc: *atomerőmű-m.* — и.-атомщик; *épületgépész m.* — и. сантехник; *üzembiztonsági m.* — и. по технике безопасности; *üzemgazdasági főmérnök* — старший/главный и.-экономист; *üzemmérnök* — и. производственник; *vasúti m.* — путейский и.; *vízépítőmérnök* — и. гидротехник.

b) *orvos* — врач, de az *alkoholelvonó szakrendelés orvosa* — врач нарколога; *bőrgyógyász* — дерматолог; *fül-orr-gégész* — отоларинголог; *magánpraxist folytató orvos* — врач занимающийся индивидуальной практикой; *szájsebész* — стоматолог; *tüdő szakorvos* — пневматолог; *üzemorvos* — заводской врач.

Olyan FBM-ek is szerepelnek, amelyek előfordulása nem túl gyakori. Pl.: *anesthesiológus (nővér)* — сестра анестезист; *birósági orvosszakértő* — судебно-медицинский эксперт; *felvonószereelő* — механик-сборщик подъемочных механизмов; *címfestő* — маляр по художественной отделке (альфрейщик); — *belsőépítész* — художник по проектированию интерьера; *szakoktató szakmunkásképző intézetben* — мастер производственного обучения профтехучилища. (Az ilyen jellegű FBM-ek előfordulásánál szokott előfordulni az, hogy a tanár „kitalál” egy foglalkozást a tanulóknak.)

2.3. Azt is figyelembe kellett vennünk, hogy a szógyűjtemény alapját képező magyar vonatkozású FBM-ek gyűjtésének helye Szeged, illetve annak közvetlen környéke volt. Ezért természetesen nagyobb számban kerültek be a szógyűjteménybe a Szegedre, valamint környékére jellemző foglalkozások (pl. a gyufagyárban: *gyufa doboztöltőgép-kezelő* — автоматчик набивщик коробок; *gyufaipari gépkezelő automata gépen* — оператор автоматической линии по изготовлению спичек; *gyufa szállkavágógép-kezelő* — станочник штамповального станка, szemben pl. a Szegeden teljesen hiányzó alumíniumkoháshoz kapcsolódó szakmákkal. (Ez a szempont tulajdonképpen a szógyűjtemény későbbi — ha igény lesz rá — bővítésének egyik lehetséges irányát is megadja.)

Sok FBM-et, annak ellenére, hogy a Foglalkozások egységes osztályozási rendszere (10) tartalmazza, nem vettünk fel a szógyűjteménybe. Például olyan foglalkozásokat, amelyek

— nem igényelnek különleges szakképzettséget: (pl. *dróthúzó gépen dolgozó munkás* — тянульщик),

— a mindennapi nyelvhasználatban igen ritkán fordulnak elő: (pl. *halottasházi munkás* — рабочий морга, *halottszállító* — санитар похоронного обслуживания),

— más-más végzettségű és beosztású személyek által is elvégezhetőek (pl. гипно-психотерапевт — гипнózissal gyógyító és ennek szakmai fogásait ismerő szakember).

2.4. A szógyűjtemény összeállításában — érthetően — többször jelentett problémát egy-egy FBM oroszra fordítása. Ennek az az oka, hogy a két országban a termelési kultúra és a tulajdonviszonyok aránya eltérő. Az a jelenség is szerepet játszik, hogy egyes szavak elavulnak, és azokat más szavakkal helyettesítik, vagy pedig a különböző okokból kompromittált szavak a mai körülmények között nem elfogadhatók. Mivel ez főleg a társadalmi-politikai szférához tartozó lexikára jellemző, ezért az FBM-eket is érinti.

Természetesen ha a negatív asszociációk — a nyelv hordozói számára — meggyengülnek, a jelenség lehet vizsontirányú is. Erre példák a 40-es évek előtt a passzív szókincshez tartozó és a régi cári rezsimmel asszociálódó szavak (pl. лейтенант, адвокат, офицер, министр, прапорщик), melyek ma teljes jogú tagjai a szókincsnek.

Az utóbbi időben a Szovjetunióban felgyorsult változások következtében a különböző munkaterületeken magántevékenységet megengedő törvény létrehozásával

(Закон об индивидуальной трудовой деятельности) felmerült az a kérdés, hogy milyen szavak szolgáljanak e tevékenységek megnevezésére.

Mivel a legtöbb ilyen jellegű munkakörnek vagy beosztásnak régen is volt már neve, a probléma nem csak nyelvészeti eredetű.

A mezőgazdaságban, a falu gyökeres szociális átalakulása idején, még mindenki számára ismert volt a единоличник — *magángazdálkodó* fogalma, ma viszont a szó igazi tartalma már nem érthető. (V. ö. 11; 119 p.)

A kereskedelemben, kisiparban stb. használatos szavak pl. предприниматель — *vállalkozó*; частник — *maszek* egészen a közelmúltig negatív asszociációkat keltettek. Pl. «Заметьте: слово-то какое — предпринимательство. Дескать, не наш человек — предприниматель, частник. Работает исключительно на себя.» (Неделя» № 7, 1987 г.)

Az utóbbi hónapokban a Szovjetunióban megjelent sajtótermékekre hivatkozva a magánszektorban tevékenykedők megnevezésére egyelőre az индивидуальщик (aki magántevékenységet folytat) megnevezést javasoljuk. Ugyanis jelenleg a Szovjetunióban a tanácsi apparátusban is ezt a megjelölést használják. Vö. «Исполкомовские комиссии, регистрирующие индивидуальщиков, им конечно, не отказывая, ют...» («Неделя» № 19, 1987 г.)

Más ilyen jellegű FBM-mel kapcsolatban a nonekvivalens lexika fordításának javasolt módjai közül a magyarázó körülírást alkalmaztuk. Pl. pecsenyesütő — частник-колбасник; *primás* — первая скрипка в цыганском оркестре (V. ö. 12; 267 p); *fizető parkoló pénzbeszedője* — кассир-сторож на платных стоянках личного автотранспорта.

Tapasztalatunk szerint igen sok félreértésnek és hibának lehet a forrása, hogy a különböző munkahelyeken ugyanabban a beosztásban dolgozókat a magyarban azonos FBM-mel jelöljük, míg az oroszban más-más FBM-et használnak ekvivalensként. Például:

A magyar felsőoktatásban a főiskolák vezetőinek megnevezése: *főigazgató*, szemben az egyetemek élén álló *rektor* megnevezésével. Az oroszban mindkét beosztást a ректор szóval jelölik. Az iparban a *főigazgató* vagy *vezérigazgató* megnevezése a Szovjetunióban egyaránt генеральных директор.

Az alsó- és középfokú oktatási intézményeknél az *igazgatóhelyettes* megnevezése: завуч (заведующий учебной частью.) *Máshol* (pl. az iparban) az *igazgatóhelyettes* megnevezése: заместитель директора (замдиректора).

A különböző üzemek és hivatalok alkalmazásában álló *portások* megnevezése: вахтёр, — a *szállodai portásé* портье.

Az *államtitkár*, amennyiben valamelyik országos hatáskörű szerv vezetője: государственный секретарь, ha viszont a *miniszter első helyettesének* megfelelő tisztséget tölti be: первый заместитель министра.

A Magyarországon meglévő FBM-ek orosz megfelelőinek kiválasztásában tehát különös óvatossággal kellett eljárni.

3. A szógyűjtemény összeállítását általános iskolai és gimnáziumi tanulók körében végzett felmérés előzte meg. Az adatok értékelésekor fellelt hibák arra ösztönöztek bennünket, hogy olyan szemantikai, grammatikai és szintaktikai kérdéseket is érintsünk, amelyek kapcsolatban vannak az FBM-ekkel.

3.1. Különböző kontextusban a „dolgozni” igének az oroszban több ekvivalense is lehetséges, pl. а работать, трудиться, заниматься és а служить. Ezzel kapcsolatban a következőkre hívjuk fel a figyelmet.

Igaz, hogy a „Mi a foglalkozása...?” kérdésben az oroszok leggyakrabban а работать igét használják, de teljes értékű а заниматься is, pl. Чем *занимается* твой отец? — Он хирург.

A заниматься igét „dolgozni” jelentésben akkor is használjuk, ha valaki szellemi munkát végez, pl. könyvtárban vagy lakása konyhájában cikket ír. Tehát a „Sokat dolgozik a könyvtárban” mondatot fordíthatjuk úgy is, hogy Он много занимается в библиотеке.

Ha valaki fegyveres testületben vagy a tengerészetnél *szolgál* a *служить*, de néhány esetben a *работать*, igét is használhatjuk, pl. *служить /работать* во флоте в армии, в милиции (ebben az esetben többnyire polgári alkalmazottakról van szó).

Helytelen viszont a *работает* офицером vagy *работает* доцентом használata, ugyanis helyette az он офицер, он военный hivatásos katona, он служит в армии, illetve az он доцент kifejezést használjuk.

A трудиться igét akkor használjuk, ha valakinek a munkavégzését jellemezzük. Pl. Он *трудится* хорошо — Jól végzi munkáját. Ugyanakkor az Он *трудится* на заводе mondat már helytelen, mert ezzel az igével (трудиться) nem fejezhetjük ki azt a ténnyt, hogy valaki „gyárban dolgozik”.

A valamit „vezetni, irányítani” jelentésben az oroszban a következő igék egyaránt előfordulhatnak: заведовать, руководить, управлять, командовать.

A заведовать igét akkor használjuk, ha a személy által betöltött beosztáson van a hangsúly, pl. Он *заведует* кафедрой — Ő a tanszékvezető. Ebben az esetben ritkább a руководить ige használata, illetve csak néhány esetben lehetséges, pl. руководить делегацией — delegációt vezetni, руководить хором, руководить ансамблем — az énekkart, illetve az együttest vezetni, azaz irányítani azok munkáját.

Az управлять elsősorban az irányítás állami-adminisztratív vagy technikai nézőpontjára utal, szemben a руководить igével, amely az irányításnak pl. a politikai szempontjait is magában foglalja. V. ö. Ботаническим садом *управлял* отличный учёный директор и не допускал никакого беспорядка (Гаршин, *Attelea princeps*). Нашей страной *руководят* те, кто сами вышли из рабочих и крестьян (речь Кирова).

A командовать igét akkor használjuk, ha valamilyen fegyveres alakulat parancsnoklásáról van szó, pl. Он *командует* ротой — Ő a századparancsnok.

3.2. Az orosz nyelvben igen nagy számban fordulnak elő a névszóból -и(ть) szuffixummal képzett igék. Ha összevetjük a képzett szó alapjául szolgáló névszó jelentését a belőle képzett ige jelentésével, olyan szemantikai csoportot találunk, amelyből a fent említett szuffixummal igét képezhetünk.

Az igék ар/яр (слесарь — *слесарить*); -ак/як (рыбак — *рыбачить*); -ор/ер/ёр (шофёр — *шофёрить*, инженер — *инженерить*); -тух (пастух — *пастушить*) képzős főnevekből képezhetők.

Ugyanakkor nem képezhetünk а -щик (взрыщик); -тель (воспитатель) képzős igékből képzett főnevekből és pl. а -ник (глазник); -щик (барабанщик); -тор (директор) képzős főnevekből, illetve mellénevekből képzett névszóból. (Vö. 13.)

Az -и(ть) szuffixummal képzett igék két jelentésben használatosak. Az első jelentésük azt a tevékenységet jelöli, amely közvetlen kapcsolatban van a szakmával. Az ilyen igék második jelentése — általában az elsővel párhuzamosan — arra utalhat, hogy valaki vagy ideiglenesen, vagy minden különösebb szakmai felkészültség nélkül, esetleg csak hobbiszerűen gyakorol valamely szakmát. A képző sok esetben az ige lekezelő, bizalmas stílusát is kifejezi, pl. «Подучусь практически — дело не великое — и стану *шофёрить* (Ю. Герман, Один год.)

A fentiek szerint а Я хочу стать шофёром és а Я хочу шофёрить mondatok sem szemantikailag, sem stilisztikailag nem egyenértékűek.

Az általunk tanulmányozott lexikai korpuszban sok olyan szóösszetételből keletkezett FBM is van, amelyeknek a második tagja a -вед vagy a -вод bázis-komponens.

A -вед azokban a szóösszetételekben szerepel, melyeknek jelentése az, hogy az illető valamilyen tudományág művelője, kutatója; tehát rendszerint szellemi foglalkozásról van szó. Például: *iszlámkutató* — исламовед, *irodalomkutató* — литературовед, *művészettörténész* — искусствовед, *színházkutató* — театровед, *zenetudós* — музыковед.

A -вод azokban a szóösszetételekben fordul elő, amelyek valaminek a természetével vagy tenyésztésével hivatásszerűen foglalkozó egyén tevékenységét jelölik meg. Például: *haltenyésztő* — рыбовод, *prémállattenyésztő* — зверовод, *galambtenyésztő* — голубевод, *tyúktenyésztő* — куровод.

Reméljük, hogy ennek tisztázása után már kevésbé lesznek összetéveszthetők az olyan szavak, mint például a *собаковод* és a *собаковед*. Ugyanis az első *kutyatenyésztőt*, az utóbbi *ebszakértőt* jelent.

3.3. A grammatikai nem kategóriájából is adódnak nehézségek. Lássunk ezekre is példát!

Kevés szó esik azokról az FBM-ekről, amelyek hímnemű főnevek, de nők foglalkozását, szakmáját vagy beosztását is jelölhetik. A tanítási órákon legtöbbször a врач példáját hozzák fel, mivel ezzel a szóval nő és férfi orvost egyaránt megnevezhetünk. Van viszont egy врачиха alak is, amelyik régebben az orvos feleségét jelentette, jelenleg viszont az orvosi beosztásban levő nőhöz való negatív, lekezelő viszonyulást jelöli.

Tehát vannak olyan FBM-ek, amelyek — annak ellenére, hogy hímneműek — nők foglalkozását is jelölhetik. Ezek között találunk olyant, amelyből

— grammatikailag képezhető nőnemű alak, de a szó nem része az orosz szó-készletnek, pl. доцент — доцентка,

— képezhető ugyan nőnemű forma, de annak negatív stiláris árnyalata van (Vö. врачиха),

— a -ка, -иха, -есса, -исса képzőkkel vagy a -чик/чица, -ец/ица képzőváltással női foglalkozást jelentő nőnemű alakok képezhetők, pl. ткач — ткачиха, поэт — поэтесса, буфетчик — буфетчица, певец — певица, melyek női foglalkozás megnevezéseként használatosak a mai orosz nyelvben,

— semmiféle nőnemű ekvivalens nem képezhető, pl. судья, следователь.

A mai nyelvhasználatban igen nehéz elválasztani egymástól azt a kétféle tendenciát, hogy a nő foglalkozásának megnevezésére mikor használjunk hímnemű, illetőleg nőnemű alakot.

Az alábbiakban olyan szavakat sorolunk fel, amelyek között nagy számban fordulnak elő nőkre is alkalmazható FBM-ek.

a) Nők által régebben nem űzött szakmák megnevezése, pl. адвокат, геолог, мясник, часовщик.

b) Olyan szakmák, amelyek megjelölésére vagy idegen eredetű szót, vagy pedig mozaikszót használunk. Pl. биолог, шофёр, фотограф, электрик.

c) Vannak olyan hímnemű foglalkozásnevek, amelyeknek azért nincs nőnemű változata, mert az analóg mintára képezhető nőnemű alak jelentése már „foglalt”. Pl. пилот — пилотка (katonai, ellenző nélküli vagy nyári, tábori сарка); матрос — матроска (matrózblúz); машинист (mozdonyvezető) — машинистка (gépírónő).

d) Olyan főnevek esetében, amelyekből a megfelelő képzőkkel képzett nőnemű szónak lebecsmérlő árnyalata van, pl. техничка, медичка, историчка.

Természetesen azokban az esetekben, amelyekben a hímnemű FBM-ből a nőnemű képzése nem ütközik nehézségbe, nőnemű FBM-et használunk.

A foglalkozást, szakmát, beosztást jelölő főnevesült hímnemű szavakból majdnem mindig képezhetünk adekvát nőnemű alakot. Az így képzett FBM-ek — mivel stilisztikai töltésük semleges — az irodalmi normáknak is megfelelnek. Pl. дежурный — дежурная, заведующий — заведующая, ведущий — ведущая.

Bizonyos szakmákban, ahol túlnyomórészt nők dolgoznak (textilipar stb.) nagy számban található nőnemű FBM-ek, pl. намотчица, чесальщица, мотальщица, перемотчица.

Itt kell megjegyeznünk, hogy az utóbbi időben, főleg a sportéletben — a nők egyre nagyobb és eredményesebb szerepvállalásával — megnőtt a nőnemű szavak aránya. Pl. спортсменка шахматистка, футболистка. Ezen a területen egyre kevesebb azoknak a hímnemű FBM-eknek a száma, amelyeket nőkre alkalmaznak. Pl. инструктор, тренер.

3.4. Mivel, ha nőről van szó, és több esetben hímn- és nőnemű szavakat egyaránt használhatunk, felmerül az egyeztetés kérdése. Néhány tanács ezzel kapcsolatban:

Az a legsemlegesebb megoldás, hogy különböző kiegészítő szavakat használunk az FBM-ekhez kapcsolva. Pl. девушка фотограф, женщина-врач. Ilyenkor a nőnemű szóval egyeztetünk. Ennek az az előnye, hogy kizárja a kétértelműséget, ba eszédfolyamatot viszont ezzel lelassítjuk és nehézkessé tesszük.

Egy másik lehetséges változat az, hogy a grammatikai egyeztetés szabályait szigorúan betartjuk. Ez azonban sokszor kétértelműséget eredményez. Pl. врач пришёл — ugyanakkor esetleg éppen nőről van szó. Ezek a lehetőségek a beszélt nyelvre jellemzőek.

REFREMOVA és KOSZTOMAROV (14) szerint a minket leginkább érdeklő állítmány egyeztetésének a következő — az irodalmi normához tartozó — lehetséges variációi lehetnek.

a) Hímnemben akkor egyeztetünk, hogy ha nem szerepel tulajdonnév vagy az FBM-et megelőzi az állítmány, pl. Автор статьи изложил интересные наблюдения. (nőről van szó), vagy Увлекательные заметки предложил редакции известный автор Н. Петрова.

b) Nőnemben viszont akkor egyeztetünk, ha a tulajdonnév megelőzi az állítmányt, pl. Автор Н. Петрова предложила редакции увлекательные заметки.

Az előzőekben felvázolt problémák megoldásához szeretnénk segítséget nyújtani egy szógyűjtemény összeállításával. A foglalkozásneveket tartalmazó szógyűjtemény elsősorban az általános iskolai orosz nyelvtanárok számára készült, de bízunk abban, hogy az a középiskolákban, idegennyelvi lektorátusokon tanító nyelvtanárok, továbbá a fordítók és nem utolsósorban az orosz szakos hallgatók számára is hasznos lesz.

A szógyűjteménynek az az elsőrendű rendeltetése, hogy olyan segédanyagot adjon a tanárok kezébe, amelynek segítségével megtaníthatják mindazokat az FBM-eket, amelyekre a mindennapi életben tanítványaiknak valóban szükségük lehet.

JEGYZETEK

1. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. 2. kiadás 1983. MM., főszerkesztő: dr. Szebenyi Péter.
2. DAMÓ ELEMÉRNÉ: Orosz nyelvkönyv az általános iskola 7. osztálya számára. TK, Bp., 1985.
3. DR. KECSKÉS ISTVÁN: Orosz nyelvkönyv az általános iskola 8. osztálya számára. TK, Bp., 1986.
4. Magyar—oroszlótár. Szerkesztette: HADROVICS LÁSZLÓ, GÁLDI LÁSZLÓ AK., Bp., 1974.

5. Magyar—orosz műszaki szótár. Szerkesztette: KATONA LÓRÁNT AK., Bp., 1975.
6. Orosz—magyar állattenyésztési szakszótár. Szerkesztette: DR. POLONYNÉ REMICZKY ERZSÉBET DR. Bp., 1983.
7. Négynyelvű közgazdasági szótár. Szerkesztette: DR. BALÁZS BÉLÁNÉ DR. KELEN ZSUZSA Bp., 1974.
8. Ötnyelvű vízgazdálkodási szógyűjtemény. Összeállította: CSABOK VERONIKA és mások VIZDOK, Bp., 1973.
9. Alumíniumipari műszaki szótár Összeállította: SZABADI JÓZSEFNÉ Aluker-FKI, 1976.
10. Foglalkozások egységes osztályozási rendszere Bp., 1975.
11. ПРОТЧЕНКО, И. П.: Лексика и словообразование русского языка советской эпохи М., 1975.
12. VUJOVITS—KÖLLŐ—HOLLÓS: A Szovjetunióról és Magyarországról oroszul. TK., Bp., 1986.
13. БАХТУРИНА, Р. В.: Значение и образование отыменных глаголов с суффиксом —0—// -и(ть). В кн.: Развитие словообразования современного русского языка. М., 1975a
14. БАХТУРИНА, Р. В.: Морфонологические условия образования отыменных глаголов с суффиксом —0—// -и(ть). Там же, 1975b.
15. ЕФРОМОВА Т. Ф., КОСТОМАРОВ, В. Г.: Словарь грамматических трудностей русского языка. М., «Русский язык», 1986.
16. Словарь русского языка: В 4-х т. АН СССР. М.: «Русский язык», 1981.

Gácsi József: Demokratizmus és általános iskola

A Módszertani Közlemények könyvtársorozatának 9. köteteként melegen ajánljuk az iskolák, a pedagógusok figyelmébe *Gácsi Józsefnek*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Neveléstudományi Tanszéke vezető tanárának *Demokratizmus és általános iskola* című, több szakaszban lebonyolított, széles körű vizsgálat-sorozatán alapuló munkáját.

Ez az elméletileg és módszertanilag sokoldalúan megalapozott vizsgálat nemcsak megbízható, objektív képet ad a nevelőtestületi demokrácia helyzetéről, minőségéről, hanem egy olyan új, a gyakorlatban is kipróbált komplex eljárást, mérőeszközt is bemutat a nevelőtestületi közösségek minőségének megállapítására, amely nélkülözhetetlen eszköze, segítője lehet a nevelőtestületi közösség tudatos szervezésének, az iskolai demokrácia továbbfejlesztésének, elmélyítésének.

Reméljük, hogy egyre több iskola igényli is ezt a felkínált lehetőséget, egyre szélesebb körben hasznosítják majd pedagógusközösségeink vezetői e komplex kutatás figyelmet érdemlő eredményeit.

A kötet ára: 40,— Ft. Megrendelhető postai levelezőlapon a Módszertani Közlemények Kiadóhivatalánál (6725 Szeged, Hámán Kató u. 25.).